

Davacı: Tek Adam
Dava: Cumhurbaşkanına Hakaret
Davalı: Anayasal Özgürlükler

“Bu ülkede Cumhurbaşkanına hakaret suçtur ve tutuklanabilirsiniz. Sakın şaşırmayın, çünkü bu ülkede çocuklar bile tutuklanmıştır.”

Fikret İlkiz¹

Yönetici Özeti

1961 yılından beri hayatımızda olan “Cumhurbaşkanına hakaret” suçu ifade özgürlüğünün önündeki en büyük engel olmuştur. İfade özgürlüğü artık ifade suçu olarak anılmaya başlamıştır.

1986’dan 2020’ye kadar olan süreçteki Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan istatistikler üstünde oynanmış olmasına rağmen göstermektedir ki Türkiye, ciddi bir ifade özgürlüğü problemi içerisinde.

Tek adamın Cumhurbaşkanlığı dönemine kadar olan 1994 - 2014 yılları arasındaki 20 yıllık süreçte “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlaması ile hakkında dava açılan kişi sayısı 1.138 olmuştur. 2014 – 2020 yılları arasında bakıldığında ise bu sayının adeta zirve yaparak 38.581’e ulaştığı görülmektedir.

AİHM, Cumhurbaşkanına hakaret suçu ile ilgili olarak verdiği kararlarda (Colombani/Fransa, Pakdemirli/Türkiye, Artun ve Güvener/Türkiye ve Otegi Mondragon/İspanya ve daha birçok karar) yurttaşların ifade özgürlüğünün sınırlarının devlet büyüğünden daha geniş olduğunu kabul etmiştir. AİHM kararlarını bir cümle ile özetlemek gerekirse “Bir ülkenin devlet başkanını o ülkede yaşayan diğer insanlardan daha fazla koruyan tüm ceza hukuku hükümleri AİHS’nin 10. maddesine aykırı görülmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçilen 2018 yılından itibaren “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlarındaki istatistiki veriler adeta zıplamıştır. Yine Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nden alınan verilere göre;

- 2018 yılında 6.270 sanıktan, 2.775’ine mahkumiyet
- 2019 yılında 13.990 sanıktan 4.291’i hakkında mahkumiyet
- 2020 yılında ise sanık sayısı 9.773 olup 3.655 kişi hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir.

---

¹ <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/161147-cumhurbaskanina-hakaret-ve-299-zamani>

Cumhurbaşkanına Hakaret ve Türkiye

Cumhurbaşkanına hakaret suçu hukuk düzenimize 1961 yılında girmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158. maddesi metni şu şekildedir;

“Reisicumhura muvacehesinde hakaret ve sövme fiillerini işleyenler üç seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Hakaret ve sövme Reisicumhurun gıyabında vakı olmuş ise faili, bir seneden üç seneye kadar hapis olunur. Reisicumhurun ismi sarahaten zikredilmiyerek ima veya telmih suretiyle vakı olsa bile mahiyeti itibariyle Reisicumhura matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vukubulmuş addolunur.

Suçun, neşir vasıtalarından biri ile işlenmesi halinde ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.”

Günümüzde Cumhurbaşkanlığı ile ilgili en çok tartışılan konulardan biri olan “hakaret suçu” 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 299. maddesine dayanmaktadır. “Cumhurbaşkanına hakaret” başlıklı 299. maddenin metni ise şu şekilde:

“(1) Cumhurbaşkanına hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (**Değişik: 29/6/2005 – 5377/35 md.**) Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır.

(3) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

1961 yılından 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 765 sayılı TCK, dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK ile mülga haline gelmiştir. 758 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK'nın Cumhurbaşkanına hakareti suç olarak düzenleyen madde metinlerini karşılaştırdığımızda;

- 765 sayılı TCK 158. maddesinde, cumhurbaşkanına hakaret edenler için 3 yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilirken, bu suçun gıyaben işlenmesi durumunda ise 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası öngörüyordu.
- 5237 sayılı TCK 299. maddesinde ise bu suçun cezası 4 yıla kadar hapis cezasına çıkarıldı. Değişikliklerden bir diğeri ise bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanı'nın iznine bağlanmasıdır.

Siyasi Eleştiriye Katlanamayan Bir Cumhurbaşkanı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) tarafı olan Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kararlarına uyma konusunda başarısızlığı ortadadır. AİHM, Cumhurbaşkanına hakaret suçu ile ilgili olarak verdiği kararlarda (Colombani/Fransa, Pakdemirli/Türkiye, Artun ve Güvener/Türkiye ve Otegi Mondragon/İspanya ve daha birçok karar) yurttaşların ifade özgürlüğünün sınırlarının devlet büyüğünden daha geniş olduğunu kabul etmiştir. AİHM kararlarını bir cümle ile özetlemek gerekirse “Bir ülkenin devlet başkanını o ülkede yaşayan diğer insanlardan daha fazla koruyan tüm ceza hukuku hükümleri AİHS'nin 10. maddesine aykırı görülmektedir.

Siyasi kültür araştırmaları ve bu konuda yapılan çalışmalar siyasi eleştiri kavramını sorun olarak kabul etmemekte aksine bir çözüm yöntemi olduğunu kabul etmektedir. Sadece siyasi eleştiri değil genel olarak “eleştiri” kavramı yöneldiği olayı, olguyu, kişiyi... geliştirmeyi hedefler. Bir ressam eleştiriye dikkate alarak daha iyi resim yapabilir, bir yazar daha iyi kendini ifade edebilir; siyasi eleştiri ise demokrasinin gelişmesine zemin sağlar.

Tek adamın şahsım hükümetinin, kendini geliştirmeye ne kadar kapalı olduğunu, eleştirilere tahammüllerinin olmadığını, yanlışlarını kabul etmediklerini hepimiz biliyoruz. Zaten kabul edilmelidir ki tek adamın güdümünde olan herhangi birisi “bu yanlış” cümlesini tek adama yöneltememektedir. Yöneltebilen birkaç kişi hakkında ise cumhurbaşkanına hakaret suçlamaları yöneltilmekte ve en ufak muhalif ses bile susturulmaya çalışılmaktadır. Raporumuzun bu kısmında cumhurbaşkanına hakaret suçunun tarihine yer vereceğiz.

1986’dan – 2020’ye Cumhurbaşkanına Hakaret Davaları

Cumhurbaşkanına hakaret maddesi TCK kapsamında 1961 yılından itibaren uygulanmakta olsa da istatistiki bilgiler açısından resmi bir kaynak olan Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerini kullanmak amacı ile raporumuzu 1986 yılından başlattık. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan verilere göre; 1986 yılından 2017 yılına kadar yayımlanan ve TCK kapsamında Cumhurbaşkanına hakareten dolayı açılan davalardaki sanık sayısı toplamda 19.122 olmuştur.

- 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren döneminde 340,
  - 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminde 207,
  - 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel döneminde 158,
  - 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde 163,
- olan sanık sayıları, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan döneminde kendilerinden önceki döneme göre kat kat artış göstermiştir.

11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül döneminde, Cumhurbaşkanı’na hakareten dolayı açılan davalardaki sanık sayısı, kendisinden bir önceki döneme göre %420 artış göstermiş ve 848 olarak gerçekleşmiştir. 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ilk 4 yıllık görev süresinde ise toplam sanık sayısı, bir önceki döneme göre yaklaşık 19,5 kat (%2052 artış) ile 17.406 olmuştur.

TCK kapsamında karara bağlanan davalarda; mahkumiyet, beraat, davanın düşmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kararlar verilebilmektedir. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan, yıllara göre karara bağlanan cumhurbaşkanına hakaret davalarındaki sanık sayılarını bir tablo halinde bilgilerinize sunarız.

Yıllar	Mahkumiyet	Beraat	Diğer	Toplam	
1994	5	4	2	11	
1995	11	6	0	17	
1996	6	9	11	26	
1997	13	5	11	29	
1998	20	12	3	35	
1999	16	15	9	40	
2000	23	7	17	47	
2001	4	2	2	8	
2002	19	3	1	23	
2003	3	1	2	6	
2004	7	1	3	11	
2005	14	27	38	79	
2006	7	16	11	34	
2007	5	0	3	8	
2008	15	2	5	22	
2009	25	10	21	56	
2010	28	26	54	108	
2011	41	37	105	183	
2012	40	33	119	192	
2013	44	39	120	203	
2014	40	25	76	141	
2015	238	120	320	678	
2016	884	544	1151	2579	
2017	2099	873	2178	5150	
Başkanlık Dönemi	2018	2462	1114	2694	6270
	2019	2.775	1.970	9.245	13.990
	2020	3.655	1.519	4.599	9.773
TOPLAM	12.499	6.420	20800	39.719	

Tablo incelendiğinde 2010 yılından itibaren toplam sanık sayısında artışın başladığı görülmekle birlikte 2015 yılında başlayan yüksek artış eğilim 2016 ve 2017 yıllarında zirve noktaya ulaşmıştır.

16 Nisan 2018 Anayasa değişikliği ile birlikte “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” adı altında Başkanlık Sistemi’ne geçen Türkiye’de, Cumhurbaşkanlığı seçimi 24 Haziran 2018 günü yapılmış ve sistem resmi olarak 9 Temmuz 2018 yılında yürürlüğe girmiştir. 3 yılı aşkın süredir yeni sistemde Cumhurbaşkanlığı’nı sürdüren ve Anıtkabir’deki deftere “yeni sistemin 1. Cumhurbaşkanı” olduğu ifadelerini yazan tek adamın, eleştirilere karşı mücadelesini ayrıca ortaya koymak istiyoruz.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından 2018 – 2019 – 2020 yıllarına ilişkin istatistiklere göre TCK’nın *Cumhurbaşkanına hakaret* başlıklı 299., *Devletin egemenlik alametlerini aşığılama* başlıklı 300., *Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşığılama* başlıklı 301. maddelerine göre açılan dava sayıları aşağıdaki gibidir;

2018 yılı

- Toplam sanık sayısı 6.270 olup 43'ü yabancı uyrukludur
- 2.775 kişi hakkında mahkumiyet kararı verilmiş olup bu kişilerin 35'i 18 yaş altında olup, mahkumiyet kararı alan erkeklerin 12'si 12-14 yaş aralığındadır
- Mahkumiyet kararları hapis cezası olarak uygulanan toplam 775 kişi olmuştur. 1'i 12-14 yaş aralığında erkek olup, 3'ü 15-17 yaş aralığında erkektir.
- Adli ve idari para cezası kararı sayısı 252 olup, 19'u 18 yaşın altındadır,
- Hapis cezası erteleme sayısı 319 olarak gerçekleşmiştir
- Güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verilen sanık sayısı 578 olmuştur
- Diğer mahkumiyet kararlarının sayısı 851 olup, beraat kararı sayısı 1.416 olmuştur.
- 2.362 sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.
- Mahkumiyet, beraat ve HAGB kararları dışındaki diğer karar sayısı ise 918 olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılı

- Toplam sanık sayısı 13.990 olup 146'sı yabancı uyrukludur
- 4.291 kişi hakkında mahkumiyet kararı verilmiş olup bu kişilerin 55'i 18 yaş altında olup, mahkumiyet kararı alan erkeklerin 17'si 12-14 yaş aralığındadır
- Mahkumiyet kararları hapis cezası olarak uygulanan toplam 1.220 kişi olmuştur. 1'i 12-14 yaş aralığında erkek olup, 6'sı 15-17 yaş aralığında erkektir.
- Adli ve idari para cezası kararı sayısı 356 olup, 38'i 18 yaşın altındadır,
- Hapis cezası erteleme sayısı 576 olarak gerçekleşmiştir
- Güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verilen sanık sayısı 913 olmuştur
- Diğer mahkumiyet kararlarının sayısı 1.226 olup, beraat kararı sayısı 1.970 olmuştur.
- 4.394 sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.
- Mahkumiyet, beraat ve HAGB kararları dışındaki diğer karar sayısı ise 1.819 olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılı

- Toplam sanık sayısı 9.773 olup 152'si yabancı uyrukludur. Ayrıca 74'ü 12-15 yaş aralığında olup, 170'i 15-18 yaş aralığındadır.
- 3.655 kişi hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir.
- Diğer kararların sayısı 1.719 olup, beraat kararı sayısı 1.519 olmuştur.
- 3.736 sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.

Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar kapsamında 2020 yılında Cumhuriyet Başsavcılıklarında yürütülen 44.717 soruşturma hakkında;

- 16.214 Kovuşturmayaya yer olmadığına dair
- 8.924 kamu davası açılmasına dair
- 19.579 diğer olmak üzere karar verilmiştir.

Değerlendirme

Cumhurbaşkanlığına hakaret suçu günümüzde ifade özgürlüğünü en çok ihlal eden maddelerden birisidir. Yukarıda da bahsedildiği üzere AİHM “Bir ülkenin devlet başkanını o ülkede yaşayan diğer insanlardan daha fazla koruyan tüm ceza hukuku hükümlerini AİHS’nin 10. maddesine aykırı görmektedir. Nitekim Devletin bakanlığı olan Adalet Bakanlığı’ndan alınan veriler dahi göstermektedir ki 2010 yılından itibaren Cumhurbaşkanına hakaret suçu; bir bireyin ya da toplumun değerini korumak veya hukuk düzeni için bir hüküm olmaktan ziyade; muhalif sesleri susturmayı hedefleyen, gazetecisi, milletvekili, çocuğu, yaşlısı demeden adeta bir silah olarak kullanılan bir araca dönüşmüştür.

TCK’ya göre “Cumhurbaşkanına Hakaret” (TCK madde 299), “Devletin egemenlik alametlerini aşağılama”(TCK madde 300), “Türk Milletini ve anayasal kurumları aşağılama”(TCK madde 301), “Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret”(TCK madde 341) suçları “özel tahkir suçları olarak kabul edilmiştir. Yani madde kapsamında olan kişilerin; aşağılanması, onurunun kırılması veya onuruna dokunulması hallerinde “özel hakaret” suçu olarak kabul edilmiş ve “hakaret” başlıklı TCK 125. maddesinden farklı hükümler içermiştir.

Madde metninin net olmaması ayrı bir tartışma konusuysen 299. madde kapsamında “izin verme” hakkının Adalet Bakanında olması ise ayrı bir tartışma konusudur. Kabul edilmelidir ki Adalet Bakanı, Cumhurbaşkanına hakaret suçlamasında izin vermeme ihtimali olmayacaktır.

Hakaret fiilinin hukuk düzenine göre suç olarak sayılmamasını savunanlara göre

“...bu suçların bu gün için, şeref ve haysiyetin korunması adı altında özellikle egemen iktidar düzenine yönelen muhalif eylem, tutum ve ifadelerin sindirilmesinde bir baskı aracı işlevini gördüğünü ve meşru bir amaca hizmet etmekten çıktığını ileri sürmektedir...”²

Görülmektedir ki Cumhurbaşkanına hakaret suçu ifade özgürlüğünün önündeki en büyük engeldir. İfade özgürlüğü, giderek “özgürlük” kavramını yitirmekte ve ifade suçu olma eğilimine girmiştir. İfade özgürlüğü, partimizin temel politikalarından olup iktidarın CHP’ye geçmesi ile birlikte suçun kapsamı oldukça daraltılacak ve gerçekten hakaret içeren ifadeler dışındakiler suç olmayacaktır. Siyasi eleştiri her iktidarın ihtiyacıdır.

---

² TCK’da Hakaret Suçu ve Bu Suçun Karşılaştırmalı Hukukta Gelişen Hakaretin Suç Olmaktan Çıkartılması Eğilimi Yönünden Değerlendirilmesi. Yıl 9, Nisan 2014. Seçkin Yay